

VLOGA DRUŠTVA ZA RAZVOJ PODEŽELJA LAZ V LOKALNI IN ŠIRŠI SKUPNOSTI

Marec 2013; nagovor predsednice ob 10-letnici društva LAZ:

Društvo LAZ je najbolj prepoznavno po organizaciji prireditev. Pohod po obronkih Jablaniške doline, ki ga društvo pripravlja od leta 2004 dalje je prerasel lokalni okvir in se je umestil med večje pohode v regiji. Od vsega začetka pa ni šlo le še za eno rekreativno prireditev na območju, pač pa je bil namen povezati ljudi v Jablaniški dolini in spodbuditi razvoj turizma. Na območju doline in obronkov živi okrog 1.500 ljudi. Večinoma domačini hodijo v službo v Litijo, v Šmartno in v Ljubljano, čeprav je območje kmetijsko. Pa ravno ta kombinacija z zaposlitvijo je pomagala obdržati majhne kmetije, ki še danes dajejo s svojimi gospodarskimi poslopi, kozolci in viskodebelnimi travniškimi sadovnjaki značilen videz neokrnjene podeželske krajine – in to pol ure vožnje iz Ljubljane. To je naša prednost, zato spodbujamo razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in razvoj tako imenovanih turističnih atrakcij, ki v naše kraje privabljajo obiskovalce. Ena takih je edinstvena stalna zbirka prodnikov, ki jo je društvo s pomočjo Prirodoslovnega muzeja Slovenije in priznanim geologom in zbiralci postavilo leta 2008 v prostorih gasilskega doma na Bregu pri Litiji. Za organizirane skupine je ogled zbirke in filma o prodnikih ena od točk postanka na celodnevem izletu po Jablaniški dolini. Z dopolnjevanjem ponudbe turističnim kmetijam in gostincem želimo pospešiti njihov razvoj in jim pomagati pri promociji.

Društvo je aktivno pri promociji obeh občin - Šmartno pri Litiji in občine Litija, saj Jablaniška dolina, nekdanja enovita krajevna skupnost, spada v obe občini. Udeležujemo se sejmov Turizem in prosti čas v Ljubljani, majske prireditev v Arboretumu Volčji potok; na Prešernovem trgu v Ljubljani smo zraven, ko se predstavljajo društva iz cele Slovenije in tako naprej. Pri promociji poleg deklet iz doline – promotork, sodelujejo kmetije, ki pripravijo degustacije in tudi prodajo svojih izdelkov in se na ta način kalijo v trženju in izvajanju promocije svojih kmetij in celotnega območja. Društvo jih je spodbujalo in jim pomagalo pri prvih korakih, ko so izvedli prvi počitniški tabor na kmetiji, ko so razvijali učne programe.

Društvo ima okoli 100 članov in vrsto let smo uspeli pridobiti javna dela za pomoč pri izvedbi programa dela. Letos je sredstev za javna dela veliko manj in na razpisu nismo uspeli. K sreči lahko nekatere društvene aktivnosti vključimo v služben ali prosti čas najbolj delavnih članov. Zagotovili smo si dostop do informacij in znanja glede razpisov in možnosti za vključitev v nacionalne in evropske projekte. Imamo tudi znanja za trženje turističnih programov doline. Leta 2008 do 2010 je bila Jablaniška dolina pilotno območje v evropskem projektu in rezultat so Jablaniške novice, ki jih še vedno izdajamo in prireditev Dan jagod in špargljev na Bregu pri Litiji, ki jo vsako leto konec maja pripravimo v sodelovanju z drugimi društvi iz vasi.

Povezovanje domačinov, druženje in dvig socialnega kapitala je poslanstvo društva LAZ. Temu je bila namenjena naša prva prireditev Štefanovo srečanje, ki smo jo 2003 prvič speljali, še preden smo društvo registrirali. Srečanje na državni praznik, en dan po Božiču, so domačini lepo sprejeli, tako da je tudi ta prireditev postala tradicionalna. Program je s pomočjo občinskih sredstev vsako leto bogatejši, Dedek Mraz prinese darila, mala dvorana dotrajanega gasilskega doma v Jablanici je vsako leto povsem polna.

Tudi nočni pohod organiziramo. Na najbližji petek ob prvi polni luni v novem letu se iz vseh smeri in vasi odpravimo k cerkvi sv. Magdalene v Gradišče pri Litiji. Leta 2010 nas je šlo 30 po visokem snegu prvič, letos je bilo pohodnikov sedem krat več. Kmetije v Gradišču smo spodbudili, da odprejo svoja vrata nočnim pohodnikom, ponudba in nočna zabava je vsako leto boljša. Na ta način se razvija območje. Počasi, z majhnimi koraki, brez velikih rizikov in nepremišljenih vložkov. Čez nekaj let bo v Gradišču ob polni luni velika nočna veselica s toliko obiskovalci, kot jih pride na spomladanski »dnevni« pohod po obronkih Jablaniške doline.

Pohod po obronkih pripravimo vsako prvo soboto v aprilu, pri organizaciji sodeluje več kot 50 domačinov. Jablančanke poskrbijo za bogato obloženo štartno mizo – dobrodošlico z značilnimi jablanškimi štrukelji in drugim pecivom, čajem, kavo in jabolki. Potem pa pohodnike ob poti pričakujejo domačini z domačimi dobrotami, skoraj 20 točk za postanek je ob poti – na našem pohodu se dobro je in pije, povezuje pa tudi nekaj zanimivosti naravne in kulturne dediščine. Na cilju v Gradišču pri Litiji pa je veselo. Pripravimo »domač« kulturni program z obveznim nastopom mladih harmonikarjev. Igranje na diatonično harmoniko in igranje gledaliških iger je v dolini zelo priljubljeno. Kmetije pripravijo domačo hrano, ob povratku v dolino pa pohodnike čaka še prijetno presenečenje. V Domačiji spominov si je vredno ogledati tematsko razstavo, ki jo pripravita domačina in na široko odpreta vrata v svoj razstavni prostor na dan pohoda, po dogovoru pa je ogled možen v drugih dneh leta.

Vsako leto je več ponudbe ob poti, zato v društvu čutimo odgovornost, da se potrudimo privabiti čim več pohodnikov, ne samo na dan pohoda, pač pa vse leto. Pri tem najbolje deluje »dobra praksa«; društvo naredi prve korake, potem mu drugi sledijo.

Jablanška dolina sicer ni dobila ima po jabolkih, pač pa po rodbini Abfalterjev, ki so v teh krajih imeli svoje posesti. Kljub temu je jabolko naš zaščitni znak. V društvu razvili logotip Jablaniške doline – seveda z lepim rdečim jabolkom. Postavili smo novo spletno stran www.jablaniskadolina.si, ki pa ni društvena spletna stran, pač pa spletna stran doline. K dodajanju vsebin so povabljeni vsa društva v dolini, vse kmetije, podjetniki in domačini...je pa v osnovi spletna stran namenjena turistom, kar pa smo tudi mi, ki v naši lepi dolini živimo 365 dni v letu.

Sredstva za vse te projekte pridobivamo s prijavi na razpise. Občinskih sredstev je malo, zato smo se usmerili na republiška in evropska sredstva. V Sloveniji smo prvi izvajali projekt, financiran z Leader sredstvi, zelo veliko smo naredili s sredstvi evropske komisije za mladinske pobude. Organizirali smo mlade, da so popisovali dediščino naših babic in dedkov, kar smo objavili v imenitni knjigi Jablaniška pripoved. Delo s podmladkom, predvsem z medgeneracijskim sodelovanjem je pomemben del programa društva. Naše otroke želimo vključiti v življenje v naših vaseh, spodbuditi jim želimo ljubezen in spoštovanje do naše dediščine, do naravnih vrednosti in jih odvrniti od pasti sodobnega digitalnega življenja. Z organiziranimi oblikami druženja in izvajanja projektov z mladimi iz drugih evropskih držav jim želimo pomagati pri nabiranju izkušenj, izražanju v angleščini in gradnji njihove socialne mreže.

Skrb za okolje je tudi poslanstvo Društva LAZ. Izvajali smo projekt Voda mene briga, ki ga je finančno podprla ameriška ambasada v Sloveniji. Popisali smo vse vodne vire v dolini – od potočkov do številnih štirin oz. vodnjakov. Mladi so raziskali rabo vode v dolini nekoč in analizirali zdravje pitne vode v manjših zajetjih. S pomočjo strokovnjakinje za ekoremediacije smo izvedli delavnice za

osveščanje domačinov o pomenu zdrave pitne vode in pripravili načrt kako bi iz danes opuščenih štirin in vodnjakov v primeru pomanjkanja vode iz pipe, to vodo spet lahko pili.

V društvu se zavedamo, da brez povezovanja ne moremo veliko narediti. Pa ne samo povezovanje domačinov, pač pa tudi sodelovanje z drugimi društvi in krajevnima skupnostma v dolini ter obema Občinama, kot tudi povezovanje navzven. Včlanjeni smo v turistično zvezo Slovenije, društvo je soustanovitelj lokalne akcijske skupine LAS Srce Slovenije, smo člani razvojnega sveta. Sodelujemo pri oblikovanju strategij razvoja subregije, podeželja in turizma.

V letu 2009 smo pridobili status društva v javnem interesu in lansko leto še odločbo Ministrstva za okolje in kmetijstvo, saj je naše delovanje preraslo okvire interesov članstva na širše območje in na različna družbena področja.

Z učinkom, ki ga je povzročilo delovanje Društva LAZ smo zelo zadovoljni. Razen gasilskih veselic pred desetimi v Jablaniški dolini skoraj ni bilo nobene prireditve – no, na Bregu so še veselice zamrle. Razen branjevk z zelenjavo prej ni bilo nobene ponudbe iz doline na stojnicah v Litiji – sedaj je na Podeželju v mestu petina vseh ponudnikov iz Jablaniške doline. Sedaj obišče dolino okoli 4.000 obiskovalcev letno – od šolarjev, pohodnikov, družin, upokojenskih in drugih izletniških skupin. Ko smo naše območje prvič promovirali v Ljubljani, nihče ni vedel, kje je Jablaniška dolina. Na letošnjem sejmu Turizem in prosti čas nas je veliko poznalo ali so celo že bili v gosteh pri nas. Registriranih je nekaj dopolnilnih dejavnosti – za peko kruha na tradicionalen način, za vodenje po kmetiji, za nabiranje zelišč in gozdnih sadežev. Pred desetimi leti ni bilo nobene publikacije o Jablaniški dolini, bili so popisani kozolci – sedaj imamo knjižico z opisom življenja v Jablaniški dolini nekoč, imamo zgibanko z zbranimi zanimivostmi in turistično ponudbo doline. Dolina ima svoj zaščitni znak in izdelano celostno grafično podobo, svojo spletno stran in ne nazadnje domačini bolj cenimo domače okolje in ga želimo ohraniti in lepote in dobrote deliti z drugimi. Vsak obiskovalec prispeva majhen košček k ohranjanju naših majhnih kmetij, ki so še kako pomembne pri oskrbi z dobro, zdravo hrano, kot tudi za prijetno bivalno okolje na podeželju.

Kako naprej?

Čeprav društvo temelji na prostovoljnem delu, predvsem manjše skupine vodstva društva, projekti terjajo stalno delo v društvu. Lokalno skupnost bomo prepričali, da je vložek v enega zaposlenega v društvu dobra naložba. Letos občina Litija že poleg Zavoda za zaposlovanje zagotavlja javna dela za pomoč vsem litijskim društvom pri promociji in razpisih.

Društva s skromnimi sredstvi naredimo veliko in morda bolj poznamo potrebe ljudi.. Želimo si boljše prostorske prostore za delovanje in izvedbo prireditev. Gasilski dom na Bregu, kjer gostuje naša zbirka prodnikov ima novo fasado – tudi s pomočjo društva LAZ, verjamemo, da bo končno stekel tudi projekt nadomestne gradnje gasilskega doma v Jablanici in da bomo že letošnje decembrsko Štefanovo srečanje izvedeli v novi dvorani.

Kaj si želimo, kje se vidimo?

Želimo vzpostaviti turističnih informativnih točko. Nosilec dopolnilnih dejavnosti želimo pomagati pri zagotovitvi vseh pogojev za opravljanje dejavnosti in sicer z izobraževanjem na delavnicah in ogledi dobre prakse na ekskurzijah.

Želimo si, da bi v Jablaniški dolini pridobili turistične spalne kapacitete. Imamo urejene rekreativne prostore, prostore za kampiranje in piknike in tudi urejen avtodomarski kamp prostor na kmetiji.

Vlogo društva v turizmu vidim na področju promocije in privabljanja obiskovalcev, spodbujanju urejenosti vasi ter spodbujanju vključevanja in gostoljubja domačinov. Organizacija prireditev in predstavljanje naše doline je naša trajna naloga.

Poleg turizma se bomo za dvig kakovosti našega življenja na podeželju ukvarjali z okoljevarstvenimi projekti. Zdrava pitna voda, zdrava hrana so vrednote, za katere si moramo prizadevati vsi. V društvu bomo aktivni na področju spodbujanja lokalne samooskrbe, predvsem s povečanjem oskrbe direktno s kmetij in povečanjem vrtničkarstva. Pripravljali bomo delavnice, informirali in iskali projekte s to temo. Na marčevski delavnici o semenih in ekološkem vrtnarjenju je bilo več kot 50 ljudi, tudi veliko mladih, kar potrjuje pravilnost naše usmeritve.

Da se ne bomo vrteli na mestu, se mi zdi pomembno, da se umeščamo v evropske projekte, kjer je prostor za spoznavanje dobrih praks, za odpiranje glav in razširitev obzorij. Zraven bomo povabili tudi sosedska društva, tako kot smo šli lani skupaj na srečanje na Hrvaško. Letos pa sodelujemo v projektu vzpostavitve evropskih podpornih centrov civilne družbe, LAZ je eden od sedmih partnerjev iz sedmih evropskih držav.

Vključevanje mladih, naših otrok in vnukov daje smisel vsemu kar počnemo. Na nas je, da jim damo prostor, da zadihajo po svoje, da jih podpiramo pri njihovih idejah in bogatimo z našimi izkušnjami.

Cilji Društva LAZ so s tremi besedami »izboljšati kakovost življenja« v naših vaseh in tudi širše. Zato smo potrebni vsi. S spodbujanje povezovanja in sodelovanja z drugimi društvi, s krajevno skupnostjo, z občino in seveda z vključevanjem domačinov, se tudi z malimi koraki daleč pride. Zato naj na koncu izrazim željo, da bi bilo sodelovanja in medsebojne pomoči še več.

Jelka Babič, predsednica Društva LAZ